

FILIP FRATRIĆ IZ ISTARSKOG SELA FRATA – VOJNIK U ZADRU POČETKOM XVIII. STOLJEĆA (PRILOG PROUČAVANJU KOMUNIKACIJA DUŽ ISTOČNOJADRANSKE OBALE)

Dr. sc. Lovorka ČORALIĆ
Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

UDK 355(091)(497.5 Zadar)»15/17«
930.85(497.5 Zadar)»15/17«
Izvorni znanstveni rad

Središnji dio Rada upravljen je na raščlambu oporučnog spisa vojnika Filipa Fratrića iz istarskog naselja Frata, djelatnog na ratnom brodu pod zapovjedništvom zadarskog plemića iz roda Fanfogna. Analizira se sadržaj opsegom kratke oporuke koja je – bez obzira na relativno malobrojne podatke koje donosi – zanimljiv i istraživačke pozornosti vrijedan primjer poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale u ranom novom vijeku, kao i društvene, demografske i vojne povijesti Zadra u posljednjem stoljeću opstojanja Mletačke Republike.

Ključne riječi: Istra, Frata, Zadar, Mletačka Republika, vojna povijest, društvena povijest, rani novi vijek.

Keywords: Istria, Frata, Zadar, the Republic of Venice, military history, social history, Early Modern Age.

Parole chiave: Istria, Frata, Zara, Repubblica di Venezia, storia militare, storia sociale, prima età moderna.

U razdoblju ranoga novovjekovlja (XVI. – XVIII. stoljeće) grad je Zadar – upravno i političko središte Dalmacije – slovio i za jedno od najznačajnijih mletačkih vojnih uporišta na istočnojadranskoj obali. Već od druge polovice XV. stoljeća i prvih početaka osmanlijskih nadiranja na šire područje zadarske kopnene okolice, a posebice tijekom XVI. stoljeća i Ciparskoga rata (1570. – 1573.), kada pod osmanlijsku vlast pada najveći dio zadarskoga zaleđa, u onodobnoj dalmatinskoj metropoli djelovanje brojnih i sastavom raznovrsnih vojnih posada postaje dio svakodnevlja. Vojnici i časnici zavičajem od sjevera Apeninskoga poluotoka, iz dalmatinskoga zaleđa i priobalnih obalno-otočnih komuna, ali i iz Boke kotorske, Crne Gore i Albanije (tada već potčinjene osmanlijskom vrhovništvu) činit će stoljećima, sve do konačnog silaska Serenissime s povijesne pozornice, važnu sastavnicu iz demografske, društvene i vojne prošlosti Zadra, ali i šireg područja Dalmacije. Vojnici-plaćenici iz venetskih gradova, naoružane mornaričke jedinice za zaštitu sjevernoga dijela Jadrana (*Barche armate*

contro Uscocchi ili *Barche armate Croate*) popunjavane vojnicima albanskog, hrvatskog i crnogorskog etničkog podrijetla, albanski vojnici u konjaničkim ili pješачkim postrojbama zvanim *Soldati Albanesi*, *Cavalleria Albanese* ili *Cappelletti* (sastavljene i od Albanaca, Hrvata i Crnogoraca), kao i pripadnici elitne konjaničke postrojbe *Croati a cavallo* ili *Cavalleria Croata*, samo su neki od naziva za ljudstvo šarolike (s obzirom na državno i etničko podrijetlo) postrojbe koje izvori bilježe u Zadru u širokom vremenskom rasponu trajanja mletačko-turskih ratova na zadarskoj bojišnici.¹ Mnogi od vojnika i časnika – pripadnika spomenutih (ali i nekih drugih) vojnih postrojbi koje su privremeno ili trajnije djelovale u Zadru i zadarskoj okolici – velik će dio svoje vojne službe okončati upravo u glavnom gradu Dalmacije, ondje zasnovati obitelj, steći posjede i na kraju pronaći svoj novi dom (i domovinu). Brojni će, također, ovdje djelovati tek privremeno i u ovisnosti o trajanju službe i konkretnim vojnim potrebama. O svima njima, u Zadru privremeno ili trajnije nastanjenim vojnicima i časnicima raznorodne etničke i državno-političke pripadnosti, najvažniji izvor za proučavanje povijesti zadarskoga svakodnevlja u navedenom razdoblju – spisi zadarskih bilježnika (oporuke, kodicili, inventari, bilježnički ugovori – pohranjeni u Državnom arhivu u Zadru) – kazuje brojne i sadržajne podatke te nam otkriva snagu i intenzitet komunikacija duž istočnojadranske obale tijekom dugoga niza prošlih stoljeća.

U nekim svojim prethodnim radovima obrađivala sam prisutnost i djelovanje određenih vojničkih skupina, ali i vojničkih obitelji i zapaženih pojedinaca u Zadru. Ponajprije sam obradila nekoliko zapaženih časnika s područja nekadašnje mletačke pokrajine Dalmacije (časnici i vojnici iz albanskih obitelji Ginni i Kruta), kao i povi-

¹ O mletačko-turskim ratovima na zadarskoj bojišnici, stanju i strukturi vojnih posada tijekom ranoga novog vijeka usporedi detaljnije i: Giuseppe SABALICH, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, Zara, 1909.; ISTI, »La Dalmazia guerriera«, *Archivio storico per la Dalmazia*, anno III, vol. V, fasc. 30 (1928.), str. 279 – 300; Arduino BERLAM, »Le milizie dalmatiche della Serenissima«, *Rivista dalmatica*, god. XVI, fasc. 1 (1935.), str. 47 – 58; Angelo de BENVENUTI, *Zara nella cinta delle sue fortificazioni*, Milano, 1940.; ISTI, *Storia di Zara dal 1409 al 1791*, Milano, 1944.; Boško DESNICA, *Istorija kotarskih uskoka*, sv. 1 – 2, Beograd, 1950. – 1951.; Seid Mehmed TRALJIĆ, »Mletačko-tursko susjedstvo na zadarskoj krajini XVIII. stoljeća«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 4 – 5 (1959.), str. 409 – 424; ISTI, »Zadar i turska pozadina od XV. do potkraj XIX. stoljeća«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 11 – 12 (1965.), str. 203 – 227; ISTI, »Tursko-mletačke granice u Dalmaciji u XVI. i XVII. stoljeću«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 20 (1973.), str. 447 – 458; Gligor STANOJEVIĆ, *Dalmazija u doba Morejskog rata 1684-1699*, Beograd, 1962.; ISTI, *Jugoslovenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI-XVIII vijeka*, Beograd, 1970.; Franjo DIVNIĆ, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji* (prev. Smiljana i Duško Kečkemet), Split, 1986.; Tomislav RAUKAR – Ivo PETRICIOLI – Franjo ŠVELEC – Šime PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom*, Prošlost Zadra, sv. III, Zadar, 1987.; John R. HALE, *L'organizzazione militare di Venezia nel '500*, Roma, 1990., str. 304 – 317; Marko JAČOV, »Le guerre Veneto-Turche del XVII secolo in Dalmazia«, *Atti e Memorie della Società Dalmata di Archeologia e Storia Patria*, sv. 22 (1991.); Šime PERIČIĆ, »Glavari i časnici Vojne krajine u Dalmaciji«, *Radovi Zavoda HAZU u Zadru*, sv. 35 (1993.), str. 219 – 232.

jest bratovštine hrvatskih i albanskih vojnika, utemeljene 1675. godine pri zadarskoj crkvi sv. Šimuna.²

U ovom radu, opsegom nevelikom, središnja je tema istraživanja prisutnost i djelovanje jednog istarskog vojnika u Zadru početkom XVIII. stoljeća, dakle u razdoblju kada je moć Privedre Republike već bila u znatnom opadanju i kada njezine vojne postrojbe gube dotadašnju važnost. Riječ je o Filipu Fratriću, zavičajem iz sela Frata nedaleko Poreča³, pripadniku vojne mornaričke jedinice kojom su zapovijedali zadarski plemić i mletački časnik *generale* Fanfogna⁴ te guvernadur Škurović (*Soldato nella Compagnia Fanfogna di Fusta, ou'è il Governador Scurouich*). Podaci o Fratriću su sadržani u njegovoj oporuci, napisanoj u Zadru dva dana uoči smrti, dana 14. kolovoza 1710. godine.⁵ Iako opsegom nevelika i ne sadrži odviše podataka, ova je oporuka, čak i u svojoj sažetosti, zanimljivo posvjedočenje o specifičnosti demografskih, društvenih i vojnih prilika u Zadru – tada izrazito multikulturalnom gradu – kao i o bogatstvu kretanja, susreta i prožimanja ljudi duž cijele istočnojadranske obale.

U trenutku pisanja oporuke Fratrić se, teško obolivši (*grauamente infermo*), nalazio u kućici (*casetta*) smještenoj nedaleko zadarskog samostana i crkve sv. Katarine (*uicino*

² Lovorka ČORALIĆ, »Zadarski kapetan XVII. stoljeća – Ulcinjanin Dominik Katić«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* [dalje: *Zbornik OPZ HAZU*], sv. 22 (2004.), str. 213 – 233; ISTA, »Albanska obitelj Ginni u povijesti Dalmacije i Istre (XVI. i XVII. st.) – prilog poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale«, *Povijesni prilozi*, god. 26, br. 33 (2007.), str. 271 – 287; ISTA, »Albanska obitelj Kruta i njezini zaslužni odvjetci – prilog poznavanju istočnojadranskih komunikacija u ranom novovjekovlju«, u: *Zbornik u čast prof. I. Totha* (ur. Zoran VELAGIĆ – u tisku); Lovorka ČORALIĆ – Nedjeljka BALIĆ NIŽIĆ, »Iz hrvatske vojne povijesti – *Croati a cavallo* i *Soldati Albanesi*, njihova bratovština i gradivo o njezinu djelovanju od 1675. godine do sredine XVIII. stoljeća«, *Zbornik OPZ HAZU*, sv. 24 (2006.), str. 71 – 130.

³ Prezime Fratrić nedvojbeno upućuje na samo mjesto podrijetla ovog istarskog vojnika. S obzirom da je dobro znana činjenica da je naselje u XVI. stoljeću bilo od strane mletačke vlasti u nekoliko navrata naseljavano izbjeglicama iz Dalmacije i Crne Gore, moguće je da zavičajne korijene Filipa Fratrića možemo tražiti upravo u tim krajevima. O selu Frata (danas južno predgrađe mjesta Tar) usporedi: Ivan GRAH, »Izvjestaji porečkih biskupa Svetoj Stolici (1588-1775)«, *Croatica Christiana periodica*, god. VII, br. 12 (1983.), str. 7 i 34; Dragana Lucija RATKOVIĆ – Elena ULJANČIĆ VEKIĆ, *Crkvena baština župe Tar: Tar, Vabriga, Frata – kulturno-povijesni vodič*, Poreč, 2003.; *Istarska enciklopedija*, Zagreb, 2005., str. 237 (tekst: Nataša NEFAT).

⁴ Na osnovu ovih navoda teško je utvrditi o kojem je odvjetku zadarske plemićke obitelji riječ. Već od XVI. stoljeća brojni su članovi iz roda Fanfogna zapaženi časnici u mletačkoj vojnoj službi, a posebno se ističu tijekom mletačko-turskih ratova u XVII. stoljeću. Više članova obitelji odlikovano je, upravo poradi ratnih zasluga pod stijegom Serenissime, mletačkim viteškim naslovom (primjerice, 1623. čast kavaljera Svetoga Marka stječe Jeronim, 1655. Petar, a 1675. godine Frane Fanfogna). *Generale Fanfogna* zabilježen u Fratrićevoj oporuci možda je Josip, sin uglednog mletačkog vojskovođe Šimuna Fanfogne te zapovjednik oružanih snaga u Zadru. Usporedi: Carl Georg Friedrich HEYER von ROSENFELD, *Der Adel des Königreichs Dalmatien*, Nürnberg, 1873., str. 42; Ivan DANILO, »Obitelj zadarska de Fanfogna«, *Narodni koledar*, god. VIII, Zadar, 1870., str. 116 – 142; *Hrvatski biografski leksikon*, sv. IV, Zagreb, 1998., str. 130 – 132 (tekst: Serdo DOKOZA NIKPALJ); Lovorka ČORALIĆ, »Zadranici – kavaljeri Svetoga Marka (XVII. stoljeće)«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 49 (2007.), str. 339 – 354.

⁵ Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskih bilježnika: Antonio Raduleo (1701. – 1721.), b. III, br. 21 (14. VIII. 1710.).

la Caletta dietro Santa Cattarina).⁶ Kao stanarka kuće (na jednom mjestu izvor daje naslutiti da je možda riječ i o vlasnici kuće) u kojoj je Fratrića zatekla bolest, spominje se izvjesna Mare Pokrštenica (*Mare Pochersteniza*), što upućuje kako je riječ o osobi koja je obraćenica na katoličku vjeru. Mare Pokrštenica ujedno je, prema kasnijem oporučnom navodu istarskoga vojnika, izvršiteljica njegovih oporučnih legata.⁷

Oporučni navodi Filipa Fratrića vrlo su sažeti. Ponajprije, ne sadrže podatke o određivanju mjesta pokopa oporučitelja. Kada je riječ o služenju misa zadušnica, tada Fratrić određuje da se u tu svrhu proda dio njegovih predmeta koji se nalaze na fusti: odijelo (*casacca* ili *zacca*, odjevni predmet podrijetlom s Levanta) ukrašeno srebrenim pucetima, dokoljenice (*docolenize*), dimije (*dimie*) i pokrivalo (*beretta*). Za sve ove navedene odjevne predmete Fratrić navodi da su novi (upadljivo je da su većinom orijentalnoga podrijetla) te od izvršitelja svoje oporuke određuje da se njihovom prodajom pribave sredstva za služenje sto misa zadušnica u spomen na pokojnoga oporučitelja, kao i da se od ostatka novca isplati liječnik (*chirurgo*) i plate lijekovi (*medicamenti*) koji su nabavljani tijekom oporučiteljeve bolesti.

Kao i većina onodobnih vojnika, i Fratrić pri iskazivanju svoje imovine spominje dio svoje vojničke opreme: pušku (*schioppo*), sablju (*spada*) i patronu (fišek). Navodeći njihovu novčanu protuvrijednost, istarski vojnik određuje da se sredstva stečena prodajom navedenih predmeta utroše za njegov pogreb, kao i za – ako prodaja odjernih predmeta ne bude dostatna – služenje rečenih sto zadušnica. Fratrić, nadalje, spominje još jedan slavenski odjevni predmet – prsluk ili ječermu (*gecerma*). Ukrašen je srebrenim pucetima i vrijedi 15 mletačkih lira, a oporučitelj ga poklanja sinu spomenute Mare Pokrštenice, napominjući kako to čini iz zahvalnosti *per le fatiche, che li si prestano in questa sua infermità*. Ukoliko, međutim, spomenuti guvernadur Škurović želi taj isti odjevni predmet za sebe, Fratrić mu ga ostavlja, ali uz obvezu da Marinu sinu preda novčanu protuvrijednost. Napominjući kako nema nikakvih obveza ni potraživanja prema sudrugovima po oružju i svojim vojnim zapovjednicima, Fratrić dopunjava završni dio oporučnoga iskaza željom da se obraćenici Mari da sedam lira (ukoliko preostanu nakon što se isplati kirurg).

Vojnik Filip Fratrić nije imao, kako je razvidno iz sadržaja oporuke, obitelj ili bliskije članove rodbine. Njegova je imovina oskudna i uglavnom namijenjena za

⁶ Benediktinski samostan i crkva sv. Katarine nalazili su se nedaleko od glavnog gradskog trga, u glavnoj zadarskoj gradskoj ulici (Široka ulica). Samostan je drevnog podrijetla, ali je intenzivnije održavanje regule sv. Benedikta ovdje započelo krajem XIV. stoljeća, na poticaj nadbiskupa Petra Matafarisa te uz obilne darovnice Pelegrine Saladinis. Samostan je bio ponajprije otvoren za djevojke iz građanskog staleža. Samostan su dokinule austrijske vlasti 1802. godine, a jednobrodna crkva i stanovi redovnica pretvoreni su u vojarnu. Usporedi: Carlo Federico BIANCHI, *Zara cristiana*, sv. I, Zara, 1877., str. 442 – 444; Ivan OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, Split, 1964., str. 90 – 93.

⁷ Oporučni navod u kojemu se određuje izvršitelj oporuke nije dovoljno jasan. Čini se da je uz Maru, udio u izvršavanju Fratrićevih oporučnih želja trebao imati i njegov vojni zapovjednik Fanfogna.

troškove pogreba te osobe koje su mu u trenutcima bolesti bile najbliže. Stoga preostali dio imovine, nakon što se podmire svi prije navedeni legati, namjenjuje *per anima sua*. Pisanju oporuke u kući obraćenice Mare nazočili su, uz javnog bilježnika Radulea, kao svjedoci zadarski građani Ignacij Smogorović i Dominik Salata.

Teško bolestan, istarski vojnik Fratrić preminuo je dan nakon pisanja svojih posljednjih želja. Oporuka je otvorena 16. kolovoza 1710. u prisutnosti bilježnika Radulea, suca-egzaminatora i zadarskog plemića Ludovika Benje te – kao svjedoka – zadarskih građana Šimuna Bonija (kovač) i Nikoleta Biave (liječnik). Zanimljivo je napomenuti da u navodu o Fratrićevoj smrti i službenom čitanju oporuke nije navedena osoba koja je podnijela zahtjev za njezinim otvaranjem. U ovom primjeru to su mogli biti Mare Pokrštenica ili zapovjednik fuste Fanfogna. Činjenica da ovim činom nisu, zapravo, preuzeli ulogu izvršitelja ionako sažetih i skromnih oporučnih legata Filipa Fratrića, možda nas upućuje na pretpostavku da – i pored okolnosti da su mu u posljednjim danima života bili najbliži – nisu prema istarskom oporučitelju osjećali neku posebnu obvezu.

O životnom putu i djelovanju vojnika Filipa Fratrića iz istarskoga sela Frata nemamo dodatnih podataka te je prethodno raščlanjena oporuka središnji izvor. Njezino podrobno iščitavanje svjedoči nam kako je riječ o tipičnom vojniku u ondašnjim mletačkim postrojbama, djelatnom u posljednjem stoljeću opstojanja Serenissime, u doba kada je moć i vojna snaga Mletačke Republike započela naglo opadati. Fratrić se po svojem životnom putu i sudbini može ubrojiti u niz vojnika i časnika djelatnih u glavnom gradu Dalmacije Zadru, a koji se nakon vojne karijere i umirovljenja nisu vraćali u zavičaj. Isključivo usmjeren na vojnu karijeru, Fratrić nije zasnovao vlastitu obitelj, a malobrojne osobe koje izrijeком spominje u svojem iskazu posljednje volje pripadnici su vojne postrojbe u kojoj je djelovao, kao i osobe koje su mu – stjecajem okolnosti – bile najbliže u posljednjim danima života.

Filip Fratrić slijedio je put i sudbinu stotine vojnika zavičajem od talijanskog sjevera do Albanije, a koji su dijelom svog života i djelovanja bili vezani za dalmatinske gradove, ponajprije za Zadar. O toj je temi, o povijesti djelovanja vojnika i časnika raznorodnog zavičajnog podrijetla u onodobnoj dalmatinskoj metropoli tijekom dugog vremenskog razdoblja ranoga novoga vijeka, napisano nedovoljno s obzirom na opseg i vrijednost građe kojom raspolazemo. Ovaj prilog, koji ne teži cjelovitosti i koji je ujedno skroman prinos poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale u ranom novovjekovlju, pokušaj je da se dio te građe, kao i njezinih glavnih aktera, otrgne od zaborava.

PRILOG: Oporuka Filipa Fratrića iz sela Frata u Istri, vojnika u postrojbi Fanfogna (Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskih bilježnika: Antonio Raduleo, 1701. – 1721., b. III., br. 21., 14. VIII. 1710.)

Nel Nome di Christo Amen, l'anno della Sua Natiuità mille settecento, e dieci, indictione terza, giorno ueramente di giouedi, li quatordecì del mese d'Agosto; nelli tempi del Serenissimo Principe, e Signor Nostro Eccellentissimo il Signor Zuanne Corner, per l'Iddio gratia inclito Doge di Venezia⁸, et del Reggimento dell'Illustrissimo Signor Giouanni Francesco Zorzi, Conte di Zara⁹, e suo distretto dignissimo; alla presenza del Nobil Huomo Zaratino il Magnifico Signor Conte Lodouico Begna, honorando Giudice Essaminadore etc.

Constituito personalmente Filippo Fratrìch del quondam Nicolò dalla Villa Fratta in Istria, com'egli disse esser tale, et esser Soldato nella Compagnia Fanfogna di Fusta, ou'è il Gouvernador Scurouich, et essendo grauamente infermo e giacendo sopra un letto in una casetta entro il cortiuo detto del Signor Stocco, uicino la Caletta dietro Santa Cattarina, e sano di mente, sensi, loquella, et intelletto, hà procurato che si faccia, et hà fatto il presente nuncupatiuo testamento, qual si dice senza scritti nel modo che segue.

Disse esser in Fusta di sua ragione una casacca di cremese cioè di panno cremese fodrata di tela turchina con bottoni d'argento, li bottoni costano quattro filippi, il tutto pagato con sue paghe, e casacca, e bottoni, e seguenti robbe, che pur s'attrouano in Fusta, cioè docolenize d'istesso panno cremese, dimie di sagia turchina, una beretta di panno col suo peruaso, tutta robba nuoua; ordena, e uuole, che di questa robba se li faccino celebrare cento messe per l'anima sua, e del resto che si paghi il chirurgo, che ha medicato per le sue mercedi, e per i medicamenti quanto si puo, come pure per tutta questa facenda, e per suo funerale sia compreso il suo schioppo di ualuta lire uinti Venetiane, et la spada di ualuta d'un filippo, e la patrona, ouero fische di ualuta lire sei di questa moneta; cioè di tutta questa, e sudetta robba si caui prima per il funerale, e per le messe cento sudetto, e poi del resto si paghi il chirurgo, come sopra.

Vna gecerma, che dice hauere qui in casa della patrona di panno sudetto cremese nuoua con bottoni d'argento di ualuta di lire quindici Venetiane li soli bottoni; lascia che questa gecerma con essi bottoni, come sta sia data al figlio della patrona sudetta di casa per gratitudine, e per le fatiche, che li si prestano in questa sua infermità dalla detta patrona, ouero se il Signor Gouvernador Scurouich uorrebbe tor appresso di se essa gecerma, che contribuisca il denaro equiualente.

⁸ Giovanni Corner II. – mletački dužd od 1709. do 1722. godine.

⁹ Giovanni Francesco Zorzi – zadarski knez od 1708. do 1711. godine.

E il resto tutto, se ounque si trouasse di sua ragione, à lui testatore spettante, e pertinente, lassia per anima sua, cioè che gli si facci tanto bene per essa anima.

Disse non auanzar altro di paghe, ne hauer da dare alcuna cosa al suo Governador, ne a uerun altro, che solo alla padrona sudetta di casa lire sette, quale si pagarano pagando il chirurgo.

Arracomanda l'esecuzione di tutte le sudette disposte cose alla detta patrona di casa, nominata Mare Pochersteniza, ma se corigens, intende dire della patrona sua, cioè dell'Eccellentissimo Signor General Fanfogna patrona sua (!), e di tutta la quale hà instituito, nominato, e uoluto che sia in luoco di commissario, ouero sia commissaria, così supplicandola, di questo suo ultimo uolere con autorità, e che Dio li meni...

E questo disse, e uuole, che sia il suo ultimo testamento, e la sua ultima uolonta, il quale, e la quale uuole che uaglia per ragion di testamento, e se per ragion di testamento non ualesse, che uaglia per ragion di codicillo, e di cadauna ultima sua uolontà, che meglio ualer, e tener potesse, non ostante, che forse fosse pretermesso qualche ordine di ragione.

Fatto in Zara nella sunominata casa habitata da Mare Pochersteniza, presenti mistro Ignatio Smogorouich botter, e Domenico Salata habitanti in questa Città, testimonii chiamati etc.

Et io Antonio Raduleo Dottor di Veneta Autorità Nodaro Publico, e giurato di Zara, così pregato dal sudetto testatore hò fedelmente scritto il presente testamento, così egli ordinante, et in fede sottoscritto.

Adi 16 Agosto 1710

Stante la morte dell'oltrascritto testatore fù aperto il presente testamento dall'oltrascritto Signor Giudice Essaminadore, che come tale assistì alla sua contraffettione doppo la ricognitione del di lui sigillo, et iscritto per ciò nella detta casa, oue fù fatto; presenti mistro Simon Boni fauro, ed mistro Nicoletto Biaue chirurgo, habitanti in questa Città, testimonii conosciuti.

Idem Notarius

Na poledini: Io Conte Lodouico Begna fui presente et assistì al presente testamento, come Giudice Essaminador, et lo sigilai col proprio sigillo.

Testamento di Filippo Fratrich Soldato della Fusta Fanfogna scritto da me Antonio Raduleo Nodaro publico sotto li 14 Agosto 1710

SAŽETAK

Filip Fratrić iz istarskog sela Frata – vojnik u Zadru početkom XVIII. stoljeća (prilog proučavanju komunikacija duž istočnojadranske obale)

U uvodnom dijelu Rada ukratko se ukazuje na važnost Zadra kao središnjeg mletačkog vojno-obrambenog uporišta u ranom novom vijeku. Tada u Zadru djeluju, privremeno ili trajnije nastanjeni, vojnici i časnici zavičajnim podrijetlom iz raznih dijelova istočnojadranske obale. Središnji dio Rada upravljen je na raščlambu oporučnog spisa vojnika Filipa Fratrića iz istarskog naselja Frata, djelatnog na ratnom brodu pod zapovjedništvom zadarskog plemića iz roda Fanfogna. Analizira se sadržaj opsegom kratke oporuke koja je – bez obzira na relativno malobrojne podatke koje donosi – zanimljiv i istraživačke pozornosti vrijedan primjer poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale u ranom novom vijeku, kao i društvene, demografske i vojne povijesti Zadra u posljednjem stoljeću opstojanja Mletačke Republike.

SUMMARY

Filip Fratrić from the Istrian village Frata – a soldier in Zadar at the beginning of the 18th century (a contribution to the study of communications along the Eastern Adriatic coast)

The introduction into the paper briefly draws attention to the significance of Zadar as the central Venetian military and defence stronghold in the early modern period. Soldiers and officers originating from their native lands on the Eastern Mediterranean coast, with temporary or permanent residence, were then active in Zadar. The main part of the paper is focused on the analysis of the testament deed made by the soldier Filip Fratrić from the Istrian village Frata. He was active on a man of war under the command of a Zadar aristocrat of the Fanfogna family. The content of the testament, brief in its volume, is analysed. The testament gives relatively few data, but is nevertheless an interesting and an important example of the knowledge of communications along the Eastern Mediterranean coast in the early modern period and of the demographic and military history of Zadar during the last century of the existence of the Venetian Republic.

RIASSUNTO

Filip Fratrić del villaggio istriano Frata – soldato a Zara agli inizi del 700 (contributo allo studio delle comunicazioni lungo la costa est dell'Adriatico)

Nella parte introduttiva dell'opera si punta sull'importanza che Zara ebbe quale appiglio veneto centrale militare difensivo nella prima età moderna. In quell'epoca operano, come residenti temporanei o permanenti, soldati e ufficiali provenienti da diverse parti della costa est dell'Adriatico.

La parte centrale dell'opera è concentrata sull'analisi del documento testamentario del soldato Filip Fratrić del villaggio istriano Frata, operante sulla nave da guerra sotto il comando del nobile di Zara della famiglia Fanfogna. Viene analizzato il contenuto del breve testamento che è, nonostante i dati riportati che sono relativamente pochi, un esempio interessante che merita l'attenzione degli studiosi per contribuire alla conoscenza delle comunicazioni lungo la costa dell'est Adriatico nella prima età moderna nonché della storia sociale, demografica e militare di Zara nell'ultimo secolo dell'esistenza della Repubblica di Venezia.